

ŠTO JE " CROVATA " IZ INVENTARA I OSTAVŠTINA KOD ZADARSKIH
BILJEŽNIKA IZ KRAJA 16. I IZ 17. STOLJEĆA

IVNA ANZULović
Zavod za povijesne znanosti
HAZU u Zadru

UDK:930.85:391] (949.713)
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 1992-10-20

U ovom radu autorica donosi arhivske podatke iz 16. i 17. stoljeća o jednom odjevnom predmetu, koji je u dokumentima zabilježen kao "crovata" ili "croata". Analizirajući oskudne podatke koji se navode o toj odjeći, dolazi do zaključka da je "crovata" bila gornja odjeća u obliku jakne, postavljena najčešće s lisičjim krznom, izrađena od različitih tkanina i u raznim bojama, kao u crvenoj, zelenoj, modroj, boji rde itd.

Neki dijelovi odjeće svojim oblicima, ukrasima, materijalom od kojeg su napravljeni, svojstveni su određenom narodu i razlikuju se od odjeće ostalih, u prvom redu susjednih naroda, te po imenu toga naroda dobivaju nazive. Tako još od ilirskih i rimskih vremena imamo dalmatiku,¹ "Cuculli Liburnicu",² a onda kasnije

¹ Dalmatika je vrsta haljine ili košulje, a nosila se u rimskoj provinciji Dalmaciji. U izvorima se često spominje u III. stoljeću poslije Krista. Neki je izvori uspoređuju s tunikom, a neki kažu da se od nje razlikovala po dugim rukavima. Mogla je biti ukrašena i s crvenim trakama. To je i bijela zlatom vezena tunika rimskih careva. Kasnije postaje liturgijska odjeća. *Enciklopedija Leksikografskog zavoda, Zagreb 1956. s. v. dalmatika, 219; Leksikon ikonografije i liturgike zapadnog kršćanstva, Zagreb 1985, 192; Irma Čremošnik, Nošnja na rimskim spomenicima u Bosni i Hercegovini, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Arheologija, svezak XVIII, Sarajevo 1963, 111-112.*

² Kapuljača kod Ilira nazvana po Liburnima. I. Čremošnik, isto, 113.

sclavinu ili schiavinu,³ ugaršticu,⁴ kravatu kao rubac oko vrata, kapu hrvatku,⁵ baskijsku kapu⁶ i slično. Do sada nam nije bila poznata "crovata" koja je bila zabilježena u inventarima i ostavštinama Zadra i njegova područja s kraja 16. i iz 17. stoljeća.

U ovom radu pokušat ćemo odrediti kada se "crovata" prvi puta spominje u dokumentima, koji je to dio odjeće, kojem društvenom sloju su pripadale osobe koje su je posjedovale. Pokušat ćemo, koliko je to moguće, rekonstruirati njezin izgled, tako što ćemo odrediti oblik, boju i vrstu materijala od kojeg je izrađena.

I.

Do sada nam je poznata, najranije zabilježena krovata iz 1600. godine u ostavštini Šimuna Locatellija, sina Antonija, topnika, koji ostavlja u naslijeđe "svoju najdražu krovatu". Iz ovoga podatka ništa se ne može saznati kako je krovata izgledala niti koji je to dio odjeće. Ostale krovate koje smo pronašli u inventarima i ostavštinama zabilježenih kod zadarskih bilježnika,⁷ a što će nam dati više podataka, jesu:

1. 1608. u ostavštini Grgura Garbina iz Paga navodi se: "Item lascio al ditto mio fratello Zuane uno arcibuso il meglio si ritrova in casa mia con la su fiasca et mio gaban et il mio gaban di pelle di orso et la mia Crouata fodrata di volpe".⁸
2. 1616. u inventaru Marka Pizamana, kapetana nalazi se: "Vna crouata da mezialana uerdi fodrata di pelessin negra".⁹

---

³ To je naziv za pokrivač a zabilježen je u dokumentima od srednjeg vijeka.

⁴ Vrsta kape predstavljene s krznom. Akademijin *Rječnik*, dio XIX, s. o. ugarštica.

⁵ Vrsta viseće kape koja se nosila u Bosni. Spominje je Frano J u k i ć u *Putovanju po Bosni*. Nosili su je i serežani, elitni vojnici u Vojnoj krajini. Ivan Frano J u k i ć, *Putopisi i istorisko-etnografski radovi*, Sarajevo, 1953, 94. Mirjana G u š i ć, *Odjeća senjskih Uskoka i Bunjevaca*, *Senjski zbornik*, 10-11. Senj, 1984, 83.

⁶ Tamno modra kapa bez oboda, kakvu nose Baski. Zove se još i francuska kapa. *ELZ*, s. v. baskijska kapa, sv. I. 403.

⁷ Historijski arhiv u Zadru (HAZd), Spisi zadarskih bilježnika (SZB), Francesco Primizio (1590-1608), busta 6, 18. svibnja 1600, 102.

⁸ HAZd, SZB, Cristoforo Spirondello, (1602-1618), busta III, svežanj VI/2.

⁹ HAZd, SZB, Giulio de Marchi (1615-1617), busta jedina, svežanj broj 4. od 10. veljače 1616.

3. 1611. u inventaru Šimuna Grizogona imamo dvije krovate: "Vna Crouata di panno Anconitano di color misco scuro fodrata di uolpe uechia, Vna crovata di bedena... fodrada d' agneline bianche uechie."¹⁰

4.1624. u popisu robe koje se nalazi kod Ivana Batiste, a bila je vlasništvo Ivana Rossija, među ostalim stoji: "Vna Crouata di canbeloto fodrata di uolpe

Vna Crouata da puto di meزالana fodrata di pelle...."¹¹

5.1636. u ostavštini Margarite, kćeri pokojnoga Andreja Clossija, stratiota, a žene Batista Venturija, krojača i stanovnika Zadra, stoji: "Item ha lascio per segno d'amoreuolezza al sudeto stratioto Tomasso Clossi suo fratello una Crouatta di panno paonazo accio la goda per suo et della quondam madona Lucia sua madre, et accio s'arricordi dell anima sua."¹²

6. 1637. u inventaru Antonija Parmezana, kancelara zadarskoga kneza Petra Contarinija, navodi se:

"Vna croata bereana fodrata di uolpe uechia,

Vna altra croata di panno roan fodrata di uolpe uechia".¹³

7.1663. u popisu robe zadarskoga plemića Ivana Detrica zabilježene su četiri krovate:

Vna crouata di veludo rosso con maniche et botoni indorati,

Vna altra detta di veluto rosso senza maniche,

Vna detta di damasco rosso,

Vna detta di zambeloto rosso".¹⁴

Iz navedenih podataka vidimo da je većina krovata bila napravljena od neke tkanine i postavljena s lisičjim krznom. U isto vrijeme u inventarima i ostavštinama kod zadarskih bilježnika javlja se jedan drugi odjevni predmet, sličan našem, turskog podrijetla, iz čijeg naziva se vidi da mu je glavna osobina što je napravljen od krzna. To je čurdija. Riječ je turskog podrijetla, a dolazi od riječi kurk, a ova od perzijske gurg što znači "vuk", "krzno".¹⁵ A. Škaljić kaže da riječ čurdija potječe iz perzijskog, a u Bosni je to dobro poznata gornja haljina napravljena od baršuna,

---

¹⁰ HAZd, SZB, Gregorio Crivossia (1603-1613),busta jedina, 285-291.

¹¹ HAZd, SZB, Simon Giordani (1596-1634),busta 5. svežanj 33.

¹² HAZd, SZB,Zuanne Braicich (1621-1642), busta XIII. svežanj 9. 357.

¹³ HAZd, SZB, Giovanni Maria Benvenuti (1622-1642), busta II, Inventari svežanj V.

¹⁴ HAZd, u Spisima Magnificae comunitatis ladrae, busta II, br 147.

¹⁵ Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili sprskoga jezika*, knjiga I, Zagreb 1971. s. v. čurdija, čurak.

sukna ili neke druge tkanine. Postavljena je s krznom. Može biti duga i kratka, muška i ženska.¹⁶ Čurdija (chiordia) se tako spominje u ostavštini Jurja Posedarskog,¹⁷ koji ostavlja svojoj braći po majci, Stjepanu i Ivanu čurdiju od baršuna postavljenu s "felpe"(tkanina od kozje dlake),¹⁸ zatim čurdiju od damasta postavljenu s armerinom.¹⁹ U inventaru Marije pokojnoga kapetana Ivana Petra Daniellija navodi se čurdija (churdia) od damasta, a druga od baršuna.²⁰ Ovdje je samo jedna čurdija postavljena s krznom, i to od bijele lasice, dok ostale nisu, iako sam naziv upućuje na tu osobinu. Možemo pretpostaviti da je čurdija iskonski bila postavljena s krznom, ali se materijal od kojeg je napravljena kasnije mijenjao, vjerojatno zadržavajući neke osobine od prvotnog izgleda. Isto bismo mogli zaključiti i za krovatu. Jednako tako svi gornji djelovi odjeće koji su postavljeni s krznom ne moraju biti krovata. Tako imamo podataka da su postojale različite vrste gornje odjeće, kao što su kazake,²¹ kabani,²² dolame,²³ jeleci,²⁴ koji su mogli biti podstavljeni i s krznom ali se nisu nazivali krovate. Iako smo našli i krovate bez krzna, ipak mislimo da je podstava od krzna njezina glavna osobina, uz poseban kroj, što je sve zajedno davalo osebnost tom odjevnom predmetu i činilo ga različitim od slične odjeće u prvom redu kod susjeda.

Od kojih su tkanina krovate bile napravljene pokušat ćemo odrediti na osnovu podataka koji se navode uz krovate. Tako imamo krovatu od zelene

---

¹⁶ Abdulah Š k a l j i ć, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo 1965. s. v. čurdija, str. 200.

¹⁷ HAZd, Obiteljski arhivski fond, Begna, Posedarski; busta 6.

¹⁸ Danica B o ž i ć - B u ž a n ċ i ć, *Privatni i društveni život Splita u osamnaestom stoljeću*, Zagreb 1982. 91.

¹⁹ To je hermelin, krzno bijele lasice. U srednjovjekovnom latinitetu *armellinus*, *Lexicon latinitatis mediiævi iugoslaviae*, Zagreb 1969, str. 69.

²⁰ HAZd, u Spisima Magnificae comunitatis Iadrae, busta II, br. 137 d 2. travnja 1645.

²¹ "Vna Casaca di cambelloto paonazo fodrato di pelle volpe". HAZd, SZB, Simon Giordani, isto.

²² "...mio gaban di pelle di orso...". HAZd, SZB, Spirondello, isto.

²³ Danica B o ž i ć - B u ž a n ċ i ć, odjeća Splitske XVI i XVII vijeka, *Analitički historijski institut Jazu u Dubrovniku*, X-XI, Dubrovnik 1962-1963, 182.

²⁴ "Vna Gielecco di panno rosso fodrato di loni et agneline" HAZd, SZB, Nicolaus Drasmileus (1539-1577), busta 4, svežanj IX, Inventar Sladoja Milanovića, kapetana hrvatske konjice od 17. prosinca 1570.

mezalane (jedne vrste sukna),²⁵ zatim od ankonitanskog sukna koji je s tamnim šarama, od bedene²⁶ boje rđe, od modrog sukna. Sve su te krovate od sukna podstavljene su lisičjim krznom i jedna koja je podstavljena s bijelim janječim krznom. Krovate u inventaru Ivana Detrica napravljene su od finijih i lakših materijala, a to su crveni baršun, crveni damast i crveni zambelot.²⁷ Vidimo da su krovate bile različitih boja: zelene, crvene boje rđe, modre, sivo pepeljaste i šarene tamne.

Teško nam je odrediti, kako je krovata izgledala po kroju. Samo iz jednoga podatka doznajemo da su krovate mogle biti s rukavima i bez rukava. Na onoj s rukavima spominju se i pozlačene puce, koje su se vjerojatno nalazili na rukavima, što bi značilo da su se rukavi mogli skidati.²⁸ Kako se na ostalim krovatama puce ne spominju, pretpostavljamo da ih nisu ni imale, jer se one bilježe, u to vrijeme kod opisa odjeće, i to najčešće kao pozlačeni ili srebreni.

Držimo da je krovata mogla nastati od gornje odjeće koja se nazivala vesta. Vesta je česta u inventarima 16. stoljeća i može označavati različitu vrstu odjeće. Tako Anonim navodi da uskoci iznad košulje i kazakina nose vestu koja je duga kao ugarska.²⁹ U ostavštini Ivana Fabrisa, kanonika zadarskog,³⁰ nalazimo nekoliko vesta. Jedna je od crne raše postavljena janječim bijelim krznom, druga vesta je kaban od crne bedene (vestam sive cabanum), zatim crna od sukna s kratkim rukavima. A u ostavštini mansionara Sv Stošije Šimuna Jakovčića³¹ navodi se "vestem sotanam" od crnog sukna podstavljena s crnim janječim krznom. Dakle, vesta je mogla označavati različite dijelove odjeće pa čak i sotanu. Dio odjeće koji možemo povezati s krovatom najranije se javlja 1570. godine, što nam je do sada

---

²⁵ Giovanni B o e r i o, *Dizionario del dialetto Veneziano*, Venezia 1856. s. v. mezalana.

²⁶ Prema Gavazziju to je vrsta fine tkanine. Roman J e l i ć, *Inventar zadarskog kirurga A. Fiorinija 1675*], *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 2. Zagreb 1955, 329. bilj. 29.

²⁷ D. Božić kaže da je to vrsta fine tkanine. D. B o ž i ć - B u ž a n ċ i ć, *Privatni i društveni život Splita u osamnaestom stoljeću*, Zagreb 1982, 75. Muratori navodi da je to tkanina od devine ili kozje dlake. R. J e l i ć, isto, 330. bilj. 31

²⁸ Rukavi su u doba renesanse bili različiti, a u prvom redu odijeljeni od ostalog dijela odjeće. D. B o ž i ć - B u ž a n ċ i ć, *Odjeća Splitske XVI i XVII vijeka*, *Analitički historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, X-XI, Dubrovnik 1962--1963, 167.

²⁹ Franjo R a ċ k i, *Prilog za povijest hrvatskih uskoka*, *Starine IX*, Zagreb 1877, 191.

³⁰ HAZd, SZB, Simon Budineus (1556-1598), busta III, od 16 srpnja 1570, 206.

³¹ HAZd, SZB, Simon Turino(1577-1584), busta II, Testamenti aperti, svežanj VI, od 24. rujna 1577., 9.

poznato, u inventaru Sladoja Milanovića, kapetana hrvatske konjice u Zadru.³² To je "una vesta di panno rosso fodrato di uolpe alla crouata". Ovo alla crouata mogao bi biti prijelaz ka nastajanju naziva "crovata". Pretpostavljamo da se "alla crouata" u prvom redu odnosi na podstavu od lisičjeg krzna, jer se u istom inventaru navodi jedna druga vesta podstavljena s kozjom kožom, ali se za nju ne kaže da je na hrvatski način napravljena. Haljina Sladoja Milanovića koja je po hrvatski izrađena potpuno odgovara našim krovatama. U inventaru imamo još predmeta koji su na hrvatski način napravljeni. To su: jedna pasica od kremaste svile, pet štitova, četiri koplja za konjanike, tri sedla za konje. Pored toga u tom inventaru navodi se i roba njegove supruge Marte koja ima po hrvatski: kamižolu, četiri ovratnika izrađena u zlatu, naprsnik izrađen s biserima, dva rubca "da cavo" izrađena u zlatu na hrvatski način. To znači da su se Sladoje Milanović i njegova supruga, koja je bila kći plemića, kneza Vincenta Sudića od Poljica,³³ odijevali na hrvatski način, a kako je on bio i kapetan hrvatske konjice, njegova vojnička odjeća i naoružanje razlikovali su se od opreme ostalih mletačkih vojnika i stratiota. U to vrijeme imamo i u drugim inventarima predmeta i odjeće napravljene na hrvatski način.³⁴ I stariji hrvatski pisci spominju hrvatsku odjeću, tako Juraj Baraković u Vili Slovinki "klobuk hrvatski".³⁵ Pored toga poznato je da su zadarski svećenici u 16. stoljeću nosili oružje i haljine koje su se zvale hrvatske, te čak i u kor u njima dolazili. To je 1598. godine na sinodu u Zadru zabranjeno.³⁶ Kako je to isto doba iz kojega je inventar Sladoja Milanovića, pretpostavljamo da su te haljine upravo izgledale onako kako se opisuje haljina u njegovu inventaru. Prije 1600. godine na krovatu kod zadarskih bilježnika nismo naišli, što ne znači da ih nije bilo, ali ipak mislimo da je 16. stoljeće doba kada "vesta alla crouata" potpuno dobiva naziv "crovata" u dokumentima koji su pisani mletačkim narječjem.

---

³² HAZd, SZB, Nicolaus Drasmileus, busta IV, svežanj IX. Sladoje Milanović se još spominje kao svjedok 1563, HAZd, SZB, Horatius de Marchetie (1567-1571) busta II.

³³ HAZd, SZB, Simon Budineus, busta II, 12. prosinca 1570.

³⁴ Tako imamo kod Pasice Benja, kćeri Ivana Mattafara: Dui para de Cisme con speroni grandi alla Crouata", HAZd, SZB, Simon Budineus busta III, svežanj VII, 1567. Zatim u inventaru Margarite kćeri Helene Vranča: "Vn altro uechio lavorato de seda rossa alla croata senza meneghe." Ovdje se radi o opleću. HAZd, SZB, S. Budineus, isto, 1573.

³⁵ Petar Zoranić, Juraj Baraković, *Planine, Vila Slovinka*, pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 8, Zagreb 1964, 216.

³⁶ T. M a t i ć, Hrvatski književnici mletčke Dalmacije i život njihova doba, *RAD JAZU*, 231, Zagreb 1925, 259.

II.

Kravate su posjedovale osobe koje su pripadale različitim slojevima društva. Trojica su pripadnici poznatih zadarskih plemićkih obitelji: Grisogono, Detrico i Rosso. Krovatu je posjedovao i zadarski kapetan Marko Pizzaman, a čiju je robu popisao Frane Locatelli, njegov kancelar. Jedan Locatelli je i vlasnik krovate. To je Šimun Locatelli, sin Antonija, topnika. Naslijedila ju je i Margarita Venturi, žena krojača, a kći stratiota Andreja Clossija. Ona ostavlja svome bratu, također stratiotu, na uživanje krovatu od modrog sukna. Pretpostavljamo da je krovatu naslijedila od svoje majke Lucije, koja se ovdje spominje. Dvije krovate imao je Antonio Parmezani, kancelar zadarskoga kneza Petra Contarinija.³⁷ Što je bio Grgur Garbin, ne možemo zaključiti iz podataka koje imamo. Inventar mu je dosta bogat. Pored toga poznato je da neki Grgur Garbin iz Zadra kupuje oko 1630. godine od paških plemića dvadeset solina.³⁸ Vidimo da su uglavnom gornji slojevi društva posjedovali krovate, a to su plemstvo, knezovi, kapetani, ali i stratioti ili njihovi nasljednici. Krovatu su nosila i djeca, jer se u inventaru robe koja se nalazi kod Ivana Batiste, a koja je bila vlasništvo Ivana Rossija navodi krovata za dječaka napravljena od meزالane i podstavljena s krznom. Da su djeca u to vrijeme mogla biti odjevena kao odrasli vidimo iz slike dječaka iz porodice knezova Posedarskih, koji je odjeven "alla schiavonesca".³⁹

III.

U Bellinijevu rječniku talijanskog jezika,⁴⁰ riječi corvata, croata i crovata imaju više značenja. Tako mogu biti prsluk, rubac oko vrata prikačen kopčom, vrsta kape, mač, pojas o koji se stavlja mač itd. To znači da se odjeća Hrvata toliko razlikovala od odjeće ostalih, tako da su susjedi ono što su na njima vidjeli počeli nazivati krovatama.

---

³⁷ Njegovih spisa u historijskom arhivu u Zadru nema.

³⁸ T. R a u k a r, I. P e t r i c i o l i, - F. Š v e l e c - Š. P e t r i č i ć, *Zadar pod mletačkom upravom*, Zadar 1987, 383.

³⁹ *Isto*, 558.

⁴⁰ Nicolo Tommaseo - Bernardo Bellini, *Dizionario dela liqua Italiana*, Roma, Torino, Napoli, volume primo, parte primo.

Na ovom području gdje su se doticale, kroz stoljeća različite kulture, nastaju nazivi po imenu naroda kao što je dalmatika, "Cuculli Liburnica", liburna, sclavina i na koncu krovata u različitim značenjima, a u ovom koji smo ovdje obradili u značenju gornje odjeće izrađene od različitih tkanina, najčešće sukna, a podstavljene najčešće lisičjim krznom.

Ivna Anzulović: WHAT THE TERMS "CROVATA" FROM THE INVENTORIES
AND LEGACIES OF THE 16TH AND 17TH CENTURY ZADAR NOARIES
STAND FOR

S u m m a r y

In this paper the author brings about archive information from the 16th and 17th century referring to a piece of clothing rerorted in the documents as "crovata" or "croata". Having the scarce information raporting on this piece of clothing a conclusion can be arrived at that "croata" was an upper piece of clothing in the form of a jacket, padded with fox fur, and made of different material and in different colors, most frequently, however, of green, violet, and rust - colored cloth.

